

סימן מא

בענין "ונתחבר השלחן ערוך
ברוח הקודש"

ברר להורות הלכה למעשה על פי רוב דעות אשר מצא למחברים ז"ל המדברים בענין זה, ואשר כמעט אסף כל דברי הקודמים אליו. אבל אף שהיה גברא דאפכים שמיא על על ידיה, ואנכי הכותב ראיתי הרבה ענינים אשר בספרו בית יוסף לא בא למסקנת הענין בדין זה, ועם כל זה בשלחנו הספור נשמרו רגליו מלכד והורה בהלכה ובתורה, וכאשר יבואו גם בחיבורינו זה כמה ענינים כאלו. ע"ש. ונדוק היטב בלשון התומים דלעיל "קיימו וקבלו וכו' לשמור ולעשות ככל האמור במטבע קצר השלחן ערוך" וכו', ועיין בדברינו לעיל סימן מ', דף רצ"ט הערה א' סד"ה וכדברי, ודוק היטב].

ואכן צא וראה למרן ז"ל בבית יוסף אבן העזר (סימן קע"ח) מה שכתב ביישוב דברי הרמב"ם, ורבינו תנא דאורייתא בעל משנה למלך ז"ל בהלכות סוטה (פ"א ה"ג ד"ה ודע דהטור) תמה למאוד על דברי מרן ז"ל, וכתב "והיה דספ"ב דסוטה שכתב מרן ז"ל, לא שייכא כלל לגדון דידן, וכבוד אלהים הסתר דבר". הרי שמשום כבוד מרן ז"ל רבינו המשנה למלך ז"ל טמן ברמז, ולא ביאר היטב השגתו הגדולה על מרן ז"ל. וגאון עוזינו הרב חיד"א ז"ל בשם הגדולים (ערוך בדק הבית אות ל"ג) כתב "בדק הבית חיבר מרן ז"ל הגהות והשמטות מספרו הקדוש בית יוסף, ומבואר בהקדמה שכתב בנו שנאבדו כמה קונטרסים, ואלו זכינו שיצא לאור בשלימות אפשר שהיו מיושבים כמה השגות שהשיגו על מרן ז"ל, וכו', מעין דוגמא מה שהקשה הרב משנה למלך (הנ"ל) דהראיות שהביא מרן אינם צודקות, וכתב וכבוד אלהים הסתר דבר. ונעלם ממנו דמרן ז"ל בבדק הבית מחק ראיות אלו וכמ"ש בקונטריסי [א"ה יח"ס נמצאים הדברים בשו"ת חיים שאל ח"ב סימן ג' אות א'] ואין ספק דכמות זה אם היה בדק הבית בשלימות נחה דעת האחרונים דמרן ז"ל מר ניהו הדר ביה שכן ראוי להיות חוזר".

והנה ראה נא גם ראה מה שכתב בענין זה עצמו, רבינו הגאון חתם סופר ז"ל בתשובותיו (חאה"ע ח"ב סימן ק"ב) "והמשנה למלך לגדול התמיה כתב על זה כבוד אלהים הסתר דבר, מפני

אמר הצעיר יעקב חיים סופר נר"ו, ראיתי לנכון לסנף ולקבוע כאן, סמוך ונראה למה שכתבנו לעיל (סימן מ') דלא אמרינן קים לי דלא כשלחן ערוך, מה שאספתי כד הוינא טליא מפי ספרים ומפי סופרים כמעלת ספר השלחן ערוך ושייך לאמור לעיל בס"ד. ואף שכבר הדפסתי הדברים בירחון התורני "אור תורה" (שנת תשל"ז, גליון ק"ו דף רמ"ט) ורכים שבחוהו ונאותו לאורו תלי"ת, מכל מקום כאן באו הדברים בהרחבה ובתוספת בעזה"י.

כתב הגאון רבינו יהונתן זצ"ל בספר אורים ותומים (קיצור תקפו כהן סימן קכ"ד) "קיימו וקבלו חכמי הדור לשמור ולעשות ככל האמור במטבע הקצר שלחן ערוך והגהות הרמ"א. ולדעתי אין ספק כי הכל בכתב מיד ה' השכיל על ידם, כי קושיות רבות שהקשו עליהם האחרונים ותירצו בדרך חריף ועמוק, וכמו כן כללו במחק וקוצר לשונם דינים הרבה, ולאין ספק שלא כווננו להכח, כי איך היה אפשר לרוב המלאכה מלאכת שמים שהיה עליהם, ומי הוא הגבר שיעשה חיבור על כל התורה לקוח מכל דברי הראשונים והאחרונים ולא תכבד עליהם המלאכה מלאכת שמים, רק רוח ה' נוספה בקרבם להיות לשונם מכוון להלכה בלי כוונת הכותב וחפץ ה' בידם הצליח, ולכן חס ושלום לומר קים לי נגד הכרעת מרן המחבר והרמ"א ז"ל, ע"ש.

והגאון הגדול מהר"ד מקרלין ז"ל כתב בספרו שו"ת שאילת דוד (קונטרס דרכי ההוראה מאמר א' ד"א ע"ב) "ועתה מתלמידי הזמן נעלמה ההוראה כי לא נדע להכריע בין פוסקי הלכות הראשונים נ"ע ואיזה מהסברות לקרב ואיזה לרחק, והתורה משתוממת על לומדיה וכעוורים נגשש באפילה למצוא איזה פתח המאיר לנו לומר בזו הדרך לכו ותמצאו אור. אבל גם בימי האחרונים דבציר ליכיהו להכריע מצד בינתם אשר חדלו מלהשען עליהם, האיר ה' לנו אור ממזרח הרב בית יוסף ז"ל, אשר הוא גברא דאפכים שמיא על ידיה, כאשר קבץ לתוך ביתו בית יוסף כל שיטות רבותינו הראשונים נ"ע בכל מקום אשר מצא להם, אם בהלכה למעשה או בסברה בדרך משא ומתן, ומהם

כבודו של הרב בית יוסף ז"ל. ואני אומר כבוד מלכים חקור דבר וכו', ונמצאו דברי מהר"י קארו ז"ל בשני ספריו מכוונים, ואם אולי הרב בית יוסף לא כיוון לזה, מכל מקום האלוקים אנה לידו להמתיק בלשון קולמוסו שיהיה אותו הצדיק ניצל מאותה השגיאה, כי כן אורחות נותן התורה ית"ש עם כל עוסקי תורתו לשמה, להכחיד תחת לשון קולמסם (רווח) והצלה משגיאותינו ואם יתורצו בדוחק, עכ"פ לא תצא תקלה מתחת ידם, וכן כתב התומים (סימן כ"ה). וכיוצא בזה כתב עוד שם (סימן צ"ה ד"ה איברא) "ובמשנה למלך תמה על ראייה זו [שכתב מרן ז"ל] וכתב וכבוד אלקים הסתר דבר מפני כבוד הרב בית יוסף, ואני אומר אף על פי שהרב בית יוסף בבדק הבית חזר בו מכל מקום כבוד אלוקים חקור דבר, כי דבריו [שבכ"י] דברי אלוקים חיים המה". ע"ש. דוק והבן היטב שאע"פ שמרן ז"ל חזר בו בכדק הבית שם, וכתב "וצריך להעביר קולמוס". על דבריו שכתב בבית יוסף שם, דהיינו שהם שגיאה וטעות וטעוניהם הם מחיקה עם כל זה לא נפלו דבריו ויש להם קיום, ודבריו אלו שבבית יוסף "דברי אלוקים חיים" המה כלשון החתם סופר ז"ל, ומהטעם שכתב שם החתם סופר ז"ל שכן דרך נותן התורה ית"ש עם כל עוסקי תורתו לשמה להכחיד תחת לשונם קולמוסם רווח והצלה משגיאותינו וכנ"ל (א).

ועזרני השי"ת ומצאתי כן לגאון קדמון רעו ועמיתו בתורה של מהר"ל ז"ל, מר ניהו רבה רבי יוחנן ב"ר מתתיה טרוויש ז"ל רבה של פריז, ושעליו כתוב בשו"ת מהר"ל החדשות (ר"ס ק) "אלופינו מורנו מופת דורנו מוה"ר יוחנן", חזו לשון קדשו בתשובתו שבשו"ת מהר"ל החדשות (ס"ס קפ"ה דף רפ"ט) "ורכו החלוקים אין מספר מי יכול לטעום טעם בכולם. וכמו שחשבתי בימי חרפי על דקדוקים יפלפלו בהם חריפים, על לשון יתור תנאים וגם על מפרשים על פירוש רש"י אחד כל אחד יפרש לדעתו מדלא קאמר הכי ומדלא קאמר הכי שמע מינה דעתו כך, והעליתי על לבי שעל כל פנים אם חשב הכותב בלשונו אם

אומר כך יטעו וכך יטעו אבל כך אין לטעות קודם שחשב כל זה יותר בקל היה מפרש להדיא. אלא ודאי המפרש והלומדים לשם שמים יבא דבריהם ודעתם בפניהם הפסק האמיתי ברוח הקודש, ואחרי שכן, בא להם האמת בדבור היותר שלם בלי חסרון, וכן המעיינים מעמיקים ביושר הלשון והיתורים ושינוי הלשון יגידו שהפירוש והדעת כך, דאל"כ הלשון חסר. וכן המחברים הספרים הגדולים אשר נתן ה' בדעתם לחבר ספרים, זה במדינה זו ובדור זה זה במדינה פלוגית על פי ה' שם לכם כאחד ליטר העם ולהורות להם, ולפיכך לפי צורך שעה והזמן במה שהיה הדור פרוץ שם ה' בפניהם ברוח הקודש לקצר או להאריך, ולעשות עקר מדבר, לקבוע בלב שלא לזלזל ע"ש.

ובזה גם מובן אצלי מה שראיתי בספר מגיד מישרים למרן ז"ל שהמלאך המגיד הדובר בו אמר לו "ובהיא דצפורן שפירשת וכתבת שני דרכים, חייך דקב"ה חייך בפלפולא דילך, אבל אורחא בתראה הוא ברירו דמילה, ומכל מקום לא תמחוק קדמא אף על גב דלאו קושטא איהו, דיקריה דקב"ה סליק מיניה כיון דאיהו חריפא דוגמת נפחא דבטש בברזלא ונצוצין מתנצצין לכל עבר" כדאיתא התם בפרשת ויקהל (ד"פ ע"ב). וכן עוד שם (דפ"א ע"ב) כתוב "ומאי דפלפלת במילי דמשה ברירי (הוא הרמב"ם ז"ל), בההוא ענינא יאות כוונת, והנהו תלת תירוצים דתרצת אליביה, תירוצא בתרא לאו קושטא, ומכל מקום לא תמחוק יתיה, דיקריה דקב"ה סליק בפלפולא אע"ג דלאו קושטא אינון, כפרזלא דמעלין ליה בנורא ובטש ביה נפחא ונציצין מיניה כמה ניצוצין לכמה סטריק, הכי סליק יקריה דקב"ה בפלפולין דאורייתא דכתיב הלא כה דברי כאש". ועם האמור יובן ג"כ שכן דרך נותן התורה ית"ש עם כל עוסקי תורתו לשמה להכחיד תחת לשונם קולמוסם רווח והצלה משגיאותינו, ויקומו חכמים ויישבו אף דרך זו, ועיין בהקדמת הגאון מליסא ז"ל לספרו נתיבות המשפט ודו"ק (ב).

(א) וכתב רבינו הגר"א ז"ל בביאורו לספר משלי (ס"ז יו"ד) "קסם על שפתי מלך במשפט לא ימעל פיו, הדבור של המלך הוא כמו קסם כישוף. כי אף שמרמים אותו יקרה ה' בפיו דבר כדי שיהא משפטו אמת. והענין מאן מלכי רבנן. ששפתותיהם כמו קסם ואף שיטעו לפי השאלה מ"מ במשפט לא ימעול פיו. כלומר בדין עצמו לא יטעו כי בסוף יתגלה שלא כן היה המעשה כההיא דגיטין (ע"ז ב') ע"ש. ודבר פלא תראה בשו"ת הגרע"א ז"ל (מהדורה קמא סימן קכ"ח, ד"ה עוד נ"ל דקי"ג ע"ב) שכתב "והנה כאשר נשאל חתני חכימי הגאון המפורסם רבי משה נ"י אב"ד דק"ק פרעשבורג על זה, נתן דעתו לדון באם העדים קרובים הם, ודן להתיר, ואם כי ראייתו אינה מחוורת כ"כ. ראיתי כמה גדולי כחן של צדיקים, כי חידוש היה שדן ללא נשאל, ואולם אחר שעמד הרב מפילא על החקירה נודע שבאמת העדים קרובים זה לזה, ורוח ה' דיבר בו". זיע"א.

(ב) ומעניין הדבר כי מצינו אצל רבינו הרמב"ם ז"ל שחכמים שהשיגו על דבריו בחיבורו הגדול, ושלחו לו השגותיהם ורבינו הרמב"ם כותב בתשובותיו אליהם שצדקו ממנו וחזר הוא בו, ומכל מקום גאוני בתראי כתבו והצדיקו ודבריו שבחיבורו הגדול קודם חזרתו, ואילו על דבריו שבתשובותיו תמהו ואסיקו בקשיא, ואביא כאן מה שכתב בזה הרה"ג הר"ר

ועיין לרבינו הט"ז ז"ל יורה דעה (סימן קל"ד סק"א) שכתב "רמ"א ז"ל הקשה שדברי השלחן ערוך סותרין זה את זה וכו', ולענ"ד נראה שדברי השלחן ערוך נכונים, ואילו לא כתבן ראויים הם עדיין להכתב וכו', וקורא אני בזה על השלחן ערוך סוד ה' ליראיו", וכיוצא בזה ראיתי שכתב הגאון המובהק בעל סדרי טהרה (סימן קפ"ז סק"ט סד"ה ובוה דברי) "ובזה דברי הבית יוסף נכונים במה שכתב וכו', ותמהו עליו הב"ח והאמונת שמואל ומהר"ם לובלין בפני יהושע, ואף שדחוק מאוד שהבית יוסף כיון לזה ולא יפרש דבריו, מ"מ איסתייעא מילתא שלא יאונה לצדיק כל און" ע"ש, והיינו כדאסבריה ניהלן רבותינו התומים והחתם סופר.

ובשו"ת צמח צדק לגאון אדמו"ר מלובביץ' ז"ל חיו"ד (סימן קע"ו דקט"ז ע"ב אות א') כתב "ואף אם תמצי לומר שבבית יוסף לא נתכוין לזה מכל מקום מלשון השלחן ערוך עכ"פ אין היתר ועיין בתומים (קצור תקפו כהן ס"ק קכ"ד) במה שכתב על בעלי השלחן ערוך שרוח ה' נוססה בקרבם להיות לשונם מכוון להלכה בלי כוונת הכותב וחפץ ה' בידם הצליח ע"ש, הלכך אף אם תמצי לומר שהבית יוסף לא נתכוון לזה, מ"מ מלשון השלחן ערוך נראה לפרש כן" וכו', ע"ש. והגר"א דייטש ז"ל בשו"ת פרי השדה ח"ד (חיו"ד סימן פ"ג דמ"ג ע"א) כתב "ואפילו אם לא התכוון מרן המחבר ז"ל לדין זה ממש, מכל מקום ידוע שכל דבריו ברוח הקודש, ורוח הקודש הופיע בדברי קדשו, ועיין מה שכתבתי בהקדמתי לשו"ת פרי השדה ח"ג" ע"ש. (ואין ספרו זה תחת ידי להביא דבריו שם). והגר"י ידיד הלוי ז"ל בספרו ברכת יוסף ח"ב (אות ו') סימן א' דכ"ח סע"ב) כתב "מרן ז"ל מאור הגולה, רבן של כל ישראל, אשר בלי ספק כל דבריו ברוח הקודש

נאמרו", ועוד שם (דל"ב ע"ב) כתב "גדולת מרן הקדוש, והוא היה מאור הגולה, וזכה מרן לעשות חיבורים בית יוסף ושלחן ערוך ממש כאלו ברוח הקודש, ואפילו רבותיו של מרן ז"ל לא זכו לזה, ופוק חזי לרמ"א ז"ל בתשובותיו (סימן מ"ח) עם שהיה גאון אדיר מאדירי התורה כתב שבחים גדולים על מרן הקדוש וקרא לו מורינו ורבינו ומימיו אנו שותים וכו' וכל החולק עליו כחולק על השכינה ע"ש" [א"ה יח"ט ועשו"ת שואל ומשיב תליתאה ח"ג סימן י"ד שיישב כל השגות הרמ"א בתשובתו שם על מרן עש"כ]. והגאון המובהק מהרד"א ז"ל בספר תהלה לדוד ח"ב (אכן העזר סימן ע' ד"ב רע"ג) כתב "והנודע בשערי פסק כן הלכה למעשה, ואף כי לכאורה הדברים מוטעמים מ"מ אין הדעת נוחה לפסוק כן למעשה נגד דעת הראב"ד והרא"ש והטור ז"ל, וכן מרן המחבר בשלחן ערוך אשר רוח ה' נוספה בלשוננו להיות מכוון להלכה, וכמ"ש בתומים (בתקפו כהן ס"ק קכ"ד) לא סיים כלשון הרמב"ם" וכו', "והגדול ממינסק" בשו"ת אור גדול (סימן כ"ז רד"ה אמנם דצ"ז סע"א) כתב "אמנם באמת אף שהבית יוסף לא כיון לזה ולא ידע מהפוסקים האוטרים שהרי לא הביאם בספרו בית יוסף, עם כל זה רוח ה' נוספה אצל הרב המשיב לב בית ישראל לכיון להלכה אף שלא כיון לזה, וכמ"ש התומים (בקצור תקפו כהן אות קכ"ד) וכו'. והגה"ק בעל דעת קדושים מבוטשאטש ז"ל בספרו אשל אברהם על שלחן ערוך אורח חיים (מהדורה קמא ר"ס רפ"ה ס"ד) כתב "ומהקד"ר שבשלחן ערוך [שבתחילה כתב] הלכות קריאת ספר תורה הק' בשבת ואחר כך כתב דיני השלמת הפרשה משמע נמי כן, וידוע מה שכתב בסידור הקדוש של מוהר"ר יעב"ץ שהשלחן ערוך הקדוש נתחבר ברוח הקודש וסימנא מילתא בהם, והלכות שופר הוא סימן תקפ"ו ותקפ"ו גימטריא

מרגליות ז"ל במבואו לספר מלחמות ה' (דף י"ג הערה ג'): "עיין לדוגמא מגן אברהם (סימן ר"ט סק"א) שכתב "הרכה גדולים תמהו על הרמב"ם וכו' וגם חכמי לוניל שאלו להרמב"ם עצמו והשיב וכו' ולי נראה שתשובה זו צ"ע וכו' רק העיקר דס"ל להרמב"ם" וכו', וכזה כתב בעל מראה הפנים שעל הירושלמי בשבת (כ"ד א') "ולענין דינא פסק הרמב"ם וכו' ורבו המשיגים עליו בזה, ואני כתבתי דאף שהוא ז"ל לא השיב לחכמי לוניל אלא מצד סברא בעלמא, מ"מ מבואר בהדיא כדבריו במסכת ע"ז (דף ע"א) וכו', ואפשר שלא זכר מזה בשעה שהשיבו לו כמו שהעיד על עצמו באגרותיו שלעת זקנתו ומחמת טירדתו שכח מאין יצא לו וכו', וראה תשובות הרמב"ם מהדורת רא"ח פריימן (סימן נ"ז) ובהערה שם. וכן בקרבן עדה בירושלמי יומא (ג' ו') "כתב הרמב"ם וכו' ולא מצאו לו ראיה, ולפי הנמצא כתוב בתשובותיו לחכמי לוניל גם ממנו נשכח טעמו אבל לפי סוגיין ראייתו מבוארת" וכו', ובבאור הגר"א לאו"ח (סימן ש"א סעיף מ"ב אות ק"ד) כתב "פסק הרמב"ם וכו' והשיג עליו הראב"ד וכו' ושאלו חכמי לוניל להרמב"ם קושיא זו, והשיב להם זה לשונו בתשובתו "ודאי אמת כדבריכם וטעיתי וכו' ותקנו הנוסחה" וכו', אבל האמת יורה דרכו שדבריו הראשונים ברורים וקיימים ולא טעה כלל ואשתמיטתיה להר"מ בתשובתו וכו', [אמנם יעוין בב"ח לטור או"ח ס"ס כ']. וראה בהתורה והמצוה מהגר"ר מלבי"ם למכילתא משפטים (כ"א כ"ט עה"פ והועד בבעליו) שכתב בזה "מצאנו מקור ומכוע לדברי הרמב"ם המופלאים שכתב וכו' והתפלאו פולם וכמו שהשיג עליו הראב"ד, והכסף משנה הביא שהרמב"ם בתשובתו לחכמי לוניל הגיה ומחק הדברים, ולפי מה שפירשתי מקורו טהור מן המכילתא", ועיין במגיד משנה וכסף משנה (הלכות איסורי ביאה פ"א, ה"ב) ובפני יהושע כתובות (ל"ה, ב' ד"ה אי כר"י), עכ"ד.

שופר ע"ש, וכן הוא לגבי הפסד. והגאון אדמו"ר מצאנו ז"ל בשו"ת דברי חיים ח"ב (חיו"ד סימן ק"ה) כתב "וכ"כ התומים לדינא שאין לומר קים לי נגד השלחן ערוך, משום שכל דבריהם ברוח הקודש" ועצ"ש. ונרשום אצלי שגם הגאון מהרש"ק ז"ל כתב כיוצא בזה בספרו ספר סת"ם (סימן ל' דמ"א ע"א), וכעת לפי שעה לא מצאתי שם, ולפי הנראה נפלה טעות בציון, ואי אפשר לי כעת לחפש אחריו.

וזו לשון הגיעב"ץ ז"ל בסדורו (הלכות שופר דצ"ג ע"א דפוס אלטונא, ודשכ"ד ע"ב דפוס לבוב) "דבר נפלא קרה בטוש"ע בסימניו, שנזדמנו דיני שופר בסימן השהו עם גימטריא שלו (תקפ"ו) ואע"פ שלא נתכווין מרן המחבר לכך, מכל מקום נפל האמת באמת, להראות כי מן השמים הפכים על ידו לפי שעשה חיבורו לשם שמים, וכל העוסקים במלאכת שמים לשמה מראים להם סימן טוב מה שלא עלה על דעתם". וכמדומני שכיוצא בזה ראיתי לו שכתב גם בספרו מגדל עוז.

ובספר מחשבות חרוץ מרכינו שר התורה הג"ר צדוק הכהן מלובלין ז"ל (ד"ג ע"ג) כתוב לאמור "כדכתב הרמ"א ז"ל בהגהה דריש שלחן ערוך אורח חיים, ובכתב מיד ה' עליו השכיל בחבור השלחן ערוך והגהותיו שנתקבלו לספר פסק בכל ישראל בדורותינו ככל משפטי התורה והנהגת האדם על פי התורה, וכודאי לא באו דבריהם במקרה, והשי"ת שלח את רוחו עליהם להיות כל דבריהם מכוונים גם מה שלא כיוונו הם כי לא יעזוב ה' את חסידיו, [ובפרט] בענין חיבור כזה שנתקבל בכלל ישראל, וכבר העיר מזה בתומים בקצור תקפו כהן [אות קכ"ד] והוא אמת וצדק בלתי ספק כי כל דבריהם מכוונים ברוח הקודש, שהוא כח החכמים דעדיפי מנביאי וכמ"ש בבא בתרא (י"ב א') ועיין שם ברמב"ן". וחזר הג"ר צדוק הכהן ז"ל וכפל דבריו אלו בספרו שם (דנ"ז ע"ג ד"ה ונראה) "ונראה לי דסימנא מילתא מה שנזדמן לטור ולשלחן ערוך לכתוב מצוה זו [דכתיבת ספר תורה] בסימן ע"ר, וכבר העיר בתומים בקיצור תקפו כהן [אות קכ"ד] על השלחן ערוך דמאחר שנתקבל בכל ישראל, ודאי רוח ה' דבר בו והכל בכתב מיד ה' עליו השכיל אף מה שהוא לא כיון כלל לזה ע"ש, וכן בזה הגם דהם וודאי לא פיונו בכך, מכל מקום מאחר שמלאכת שמים הצליח בידם להתקבל לפסק עד שכל דבריהם אצלינו תורה שלימה ובכלל תורה שבעל פה, נופל לרמוז בהם גם מה שלא כיוונו, כבכל התורה שבעל פה שבידנו שהוא ממש דוגמת התורה שבכתב, כי כולם מרועה אחד ניתנו, והכל ברוח הקודש ולא בא שום דבר על צד המקרה וההזדמן" ע"ש. ודפח"ח.

ולפי האמור מוכנים היטב דברות קדשו של הגאון הצדיק מגריידיץ מהר"א גוטמאכר ז"ל בספרו שלום בפמליא של מעלה (דל"ד ע"א) "ואף שגם באריכות הזמן דכתיבת השלחן ערוך נמצאו למרן הבית יוסף ספרים אשר לא היו לו מתחילה והם נגד מקומות בפסקי השלחן ערוך, מ"מ לא שינה דבריו והחזיק דמסתמא השי"ת ברוך הוא הפכים על ידו". ע"ש. ואכן מרן ז"ל זכה שספרו שלחן ערוך נדפס בחייו כמה פעמים ככתוב בהקדמתו לספר בדק הבית, ולא מצאנו בשום מקום שחזר בו או הוסיף או גרע מהמהדורה הקודמת, ואמאי לא וכי בספר ענקי כזה לא ימצא שום תיקון וכו', ובפרט אמאי לא תיקן מרן ז"ל את הסתירות שיש בדבריו שהעירו עליהם האחרונים ז"ל בכמה מקומות, ולהאמור כאן נחא ודוק היטב.

והנה במה שכתבו הגיעב"ץ ז"ל והגה"צ רבינו צדוק ז"ל דיש לדרוש סימני השלחן ערוך ולראות ולהראות שתוכן הסימן שוה לגימטריא של הסימן וכנ"ל, ראיתי שכן כתבו הרכה אחרונים, עיין לגר"א דייטש ז"ל בשו"ת פרי השדה ח"ב (סימן ע"ד אות ד') והובא בריש ספר לקוטי פנחס על הלכות פדיון הבן (ד"ז סע"א בהערה), והוסיף שם שהיינו טעמא שמרן ז"ל ביורה דעה הלכות פדיון הבן סימן ש"ה חילק הסימן ל"א סעיפים לרמוז שפדיון הבן צריך להיות דוקא ביום ל"א ע"ש, (ועצ"ש בזה בדק"ד סע"ב). והרה"ג המפורסם שבתי איש ליפשיץ ז"ל בספרו ספר האשל (מערכת ב' אות ל"ד) כתב "בשלחן ערוך יורה דעה סימן צ"א סעיף ח' "אין בשר בחלב נאסר על ידי מליחה או כבוש אלא באכילה אבל לא בהנאה", ומעולם היה תמוה לי על כפל הלשון של מרן המחבר הלא הוא כבר כתב כן לעיל בסימן פ"ז סעיף א' וכמעט הוא תמיהא קיימת לענ"ד. ועתה עלה ברעיוני לומר שרבינו המחבר ז"ל הקדוש כיון בזה כוונה גדולה כי הסימן צ"א הוא כמנין שני שמות הקודש הוי"ה אדנ"י שבגימטריא הם צ"א ועל כן הוסיף עוד סעיף ח' לרמוז על שמונה אותיות שבשני שמות הקודש הנ"ל". וכיוצא בזה כתב עוד שם (מערכת ס' אות ד') והוסיף שם "אמרתי להעיר כמה רמזים סימני השלחן ערוך, ואי"ה אכתוב בקונטרס מיוחד על כל סימן וסימן, ביורה דעה סימן ר"ס התחיל דיני מילה, ור"ס בגימטריא פינחס אליהו, ויובן על פי מה שאמרו במדרש שאליהו הנביא זכור לטוב מוכרח הוא להיות בכל מילה ומילה. שם סימן ער"ה סידרו הטור והשלחן ערוך דיני פרשיות פתוחות וסתומות, ויובן על פי מה שמצאתי שיש ער"ה פרשיות פתוחות וסתומות בתורה. שם סימן רצ"ח דיני כלאיים, ויובן על פי מה שאמרו חז"ל בפרקי רבי אליעזר (פכ"א) ובזהר (פרשת

מבין, שדשא הוא תרגום של דלת ולא של שער וכדכתב רש"י בכתובות (י"ד סע"ב) ועיין בספר מתורגמן (ערך דשא דכ"ט ע"ב), וכן כבא הוא פתח עיין בערוך השלם (ערך בב ד"ד ע"ב) ובספר מתורגמן (ערך כבא ד"א ע"ב) וצ"ע].

עוד דע שראיתי למהר"א ליפשיץ ז"ל בספרו ילקוט אברהם (חלק ויוסף אברהם דקנ"א ע"א אות ל"א) שכתב "נראה לי לומר דבר פלא והפלא שרבותינו הטור ומרן המחבר ז"ל כיוונו במכוון לעשות הסימנים בכל ארבעת חלקי השלחן ערוך כמספר אורח חיים יורה דעה, אבן העזר, חושן משפט, שסך כל הסימנים אלף שבע מאות וחמש והוא מספר אורח חיים יורה דעה אבן העזר חושן משפט, והוא דבר פלא ואמת בעזה"י" ע"ש (ג).

ובספר היקר שמע ישראל ח"ב (דל"ד ע"ב) כתב הגרי"ח סאמעט ז"ל הי"ד אהא דפתח מרן ז"ל את השלחן ערוך "יתגבר כארי לעבודת קונו" וכו', היינו טעמא "נראה לי דנחה רוח הקודש על מרן בעל השלחן ערוך לפתוח ספרו בלשון זה לפי מה שכתב הרוקח ז"ל בהקדמה שכל אדם צריך לרשום שמו בספרו ע"ש, וכן יש לומר דפתח המחבר את השלחן ערוך יתגבר כארי כי שתי תיבות אלו עולים בגימטריא יוסף בן אפרים קארו, שם מרן המחבר ושם אביו ז"ל, ורמ"א ז"ל שפתח וכתב "ועל כל פנים לא יאחר זמן התפלה שהצבור מתפללין", שתיבות התפלה שהצבור מתפללין ראשי תיבות משה" ע"ש. ודפח"ח.

וכן אני ראיתי בס"ד כיצא בזה, שהנה ר' יוסף קארו הי"ו בגימטריא שלחן ערוך, וכן יוסף בהרב אפרים עולה בגימטריא השולחן ערוך (עה"כ) וכמספר הסימנים בשלחן ערוך אורח חיים (תרצ"ז). וכן משה בן ישראל הוא רבינו הרמ"א ז"ל עולה בגימטריא עם התיבות השלחן ערוך ועמו המפה, ובאופן אחר משה איסרלש בגימטריא השולחן ערוך ועמו המפה, וסימנא מילתא ודו"ק. [ובכלל החשבונות דלעיל באחד לא דקדקתי וכנודע, ועיין בזה לגר"י ענגיל ז"ל באתון דאורייתא (כלל כ"ב) ובבית האוצר (מערכת א' כלל

קדושים) שהקרבן של קין היה פשתן והקרבן של הבל היה גיזי צמר, ועל ידי שקרבן קין היה מתועב בעיני המקום ב"ה, וקרבן הבל היה נרצה לפני המקום נהיתה הרציחה הראשונה, ועל כן סדרו בסימן רצ"ח דיני כלאים והבן". וע"ע למר בריה מהר"א ליפשיץ ז"ל בספרו ילקוט אברהם יורה דעה (סימן צ"א אות כ"ד) מה שהוסיף שם על דברות אביו הנ"ל ע"ש. [אך תמיהתו "שכמעט היא תמיהה קיימת" כלשונו, על שמרן ז"ל כפל דבריו, לא קשיא כלל כיון שכן דרך מרן ז"ל, וכתבנו בזה לקמן בסוף דברינו במאמר בפני עצמו ע"ש].

וכיוצא בזה כתב הרה"ח ריא"ז מרגליות ז"ל בספרו קומי רוני (סימן א' הערה א') שמה "שמרן ז"ל סידר וכתב בשלחן ערוך אורח חיים סימן רח"ל שצריך להזהר בלימוד הלילה יותר מבשל יום וכו' לפי הנודע שעל ידי לימוד של אחר חצות לילה מתקנים ונותנים כח לשכינת עוזינו הנקראת רח"ל, וכמו שכתבו דמרן סידר דיני שופר בסימן תקפו שעולה בגימטריא שופר כידוע, כי כל הסימנים שסידר מרן הבית יוסף בשלחן ערוך לאו סימנא בעלמא נינהו ולא בכדי נסבא אלא סימניו סימנא מילתא היא" ע"ש.

ואף אני עני אנקוט נפשי בשולי גלימיהו דרבנן קשישאי הנ"ל חלקם בחיים, ואומר דהיינו נמי דמרן ז"ל קבע דיני צניעות בשלחן ערוך אורח חיים סימן ר"ם, שהוא דבר רם ונשא, וכפי מחשבות ההורים אז תהיה תכונת הולד וכנודע ועיין בזה לרבינו הגדול הרמב"ן ז"ל באגרת הקודש שלו (פרק חמישי), ומינה נמי שקבע מרן ז"ל הלכות כבוד אב ואם בשלחן ערוך יורה דעה סימן ר"ם, וגם ר"מ בהיפוך אתון הוא מר, דוק והבן היטב. ובשלחן ערוך יורה דעה סימן שנה"ה קבע מרן ז"ל "הדינים שמשנים באשה יותר מבאיש" ע"ש, ובשלחן ערוך אורח חיים סימן תרע"א קבע מרן ז"ל דיני מקום הנחת החנוכיה וכתב שמניחה על פתח הבית ע"ש, ופתח בארמית הוא תרע"א וכדתרגם אונקלוס בראשית (ו' ט"ז) ע"ש. [ואגב מה שכתב דו"ז מזה"ר הגרי"ח ז"ל בעל בן איש חי בספרו אורח חיים (על הגדה של פסח דף רמ"ד אות ד') ששער בארמית הוא דשא והוא נקרא גם בבא בלשון תלמוד ע"ש, איני

(ג) ובילקוט אברהם (שם אות ל"ב) כתב "וראיתי דבר פלא והפלא שהטור ז"ל בחושן משפט הציב ועשה תכ"ו סימנים ומרן המחבר הציב ועשה תכ"ז סימנים וכו'. ומה היתה דעת הבית יוסף להוסיף סימן אחד ודוקא בחלק חושן משפט ולעשות שם תכ"ז סימנים זאת לא זכיתי להבין. ולא ידעתי כתיב כאן". ע"ש. ובמחכת"ה מרן ז"ל הוסיף סימן אחד הוא סימן תכ"ז שהוא דיני מעקה שהשמיטן הטור. ולפיכך נוסף לו סימן אחד. ובאמת תמוה על שרבינו הטור ז"ל השמיט כל דיני מעקה. ומצאתי שרבינו החבי"ב ז"ל בכנסת הגדולה שם עמד בזה ואסיק בצ"ע ע"ש. [וגם דע דידי חובל והמכה בחברו הם בחושן משפט סימן ת"כ ודו"ק].

מ"ח), ובפרדס יוסף ח"א (דקכ"א ע"ב ודשס"א ע"א) ואכמ"ל (ה).

מכל האמור למדנו לפי דרכינו שמה שכתבו מרבנן בתראי ז"ל בפשיטות שכשם שבעלמא אמרינן דפוסק אחרון שפסק מה שפסק ובאותה שעה לא ראה לדברי פוסק ראשון, אזי אמרינן דאם היה רואה לדבריו היה חוזר בו, ועיין מה שכתבנו לעיל דף י"ט ודף נ"ב, כלל זה נהוג גם גבי מרן ז"ל, שאף שקבלנו הוראותיו מכל מקום אם אז לא ראה דברי פוסק ראשון, אמרינן דמרן היה חוזר בו, עיין בארץ חיים (בכללים בראש הספר כלל ד'), אינו מוכרח כלל. חדא לא מבעיא לפי מה שהעלה הגאון המובהק מהרח"ך ז"ל בספריו בדוכתינן סגיאינן דאין כוונת כלל זה לומר דוודאי היה הבתראה חוזר בו, אלא אפשר שהיה חוזר בו ומיד ספק לא נפקא, וע"ע לו בשו"ת שמחת כהן ח"ו (חאו"ח סימן ב' ד"ב ע"ב), ועיין היטב בשו"ת מהרי"ק (שורש צ"ב דנ"א רע"ב) ע"ש, אלא אף לסוכרים דוודאי היה חוזר בו ועיין במה שצינתי לעיל (שם ושם), מכל מקום לפי המבואר יש לחלק בין מרן לבין שאר פוסקים, שהרי הבאנו שמרן ז"ל אף שראה אחר כתיבת השו"ע פוסקים אחרים שלא כתבו כדבריו מ"מ לא חזר בו והחזיק דמסתמא השי"ת הסכים על ידו וכנ"ל, ומה גם שכל דברי מרן ז"ל ברוח הקודש נינהו, ואם כן חזרה מגין ולמה, ומה בכך שמוצאים אנו בראשונים שנדפסו בזמנינו דלא כמרן ז"ל, והלא רוח ה' נוססה במרן להיות דבריו מכוונים להלכה אף בלא כוונת הכותב וכמשנ"ת בארוכה מפי סופרים וספרים. ועיין היטב בלשון "הגדול ממניסק" בשו"ת אור גדול שהבאנו לעיל ודו"ק.

וקבלתי ממו"ר הגאון המובהק שר התורה והיראה רבי בן ציון אבא שאול שליט"א "שחס

ושלום לומר שהואיל ומצינו בראשונים שנדפסו בזמנינו דברים שמרן ז"ל לא ראה שאם היה רואם היה חוזר בו", וכשאחד טען שחפש ומצא בראשונים שנדפסו עכשיו מכתב יד דלא כמרן ז"ל, אמר לו מו"ר הגאון הנזכר שליט"א "תחפש בראשונים שנדפסו עכשיו ותמצא גם כמרן ז"ל", עד כאן שמעתי ממנו ודפח"ת. ומצאתי אחר כך שכדברים הללו ממש אמר גם מרנא ורבנא החפץ חיים זצ"ל, שבנו מהר"א ליב ז"ל בספר תולדות אביו (דף פ"ה) כותב שאמר לו אביו "בני אם דייקת ומצאת בראשונים סברות אחרות בשביל זה אינה מופרכת שיטת השלחן ערוך, וכשיצאו לאור כתבי יד מרבתינו הראשונים תמצא בוודאי חברים לשיטתו [ש"ל מרן ז"ל], וכמו שנוכחנו בזה כמה פעמים". ע"ש. והן והן דברי מו"ר שליט"א. וכיו"ב ראיתי שכתבו גם גאוני תונס ז"ל, והביא דבריהם הגאון מהרמ"ך ז"ל בספרו הלכה למשה ח"ב (מערכת מ' אות ב') ע"ש. וכן מתבאר שנקט מר בריה הגרא"ך ז"ל בספרו ברית אברהם (מערכת ס' סוף אות א') דגבי מרן ז"ל לא אמרינן דאילו היה רואה דברי הראשונים היה חוזר בו עשה"ט.

ובוא ואראך דוגמא לדברינו, דהנה הגאון בעל ערך שי ז"ל – שעליו העיד הגאון המובהק מהר"מ אריק ז"ל שהערך שי היה הגדול הראשון בימיו, וכנ"ל בחיבורינו (דף כ"ח) ע"ש – כתב בספרו שו"ת תשורת שי ח"א (סימן תט"ו) "והנה הבית יוסף מחמת שלא ראה בראשונים שכתבו כהרמב"ם החליט לדינא כהרא"ש והראב"י כי המה הרוב ע"ש. אבל התוספות, ותוספות רבינו יהודה, והרישב"א, והראב"ד, והכלבו, והתשבץ פסקו כהרמב"ם ומעתה הם הרוב ואפשר אם היה הבית יוסף רואה אותם היה פוסק כמותם" ע"ש. וכבר בא חכם וכתב בספר ברור הלכה

(ד) ודע דכותרות הסימנים שבשלחן ערוך אף הם מתחת ידי קדשו של מרן ז"ל יצאו וטובא איכא למישמע מינה וכמ"ש רבינו הש"ך ז"ל בחושן משפט (סימן שפ"ו סק"ד) ע"ש. וכ"כ הגר"א אלהדיף ז"ל רבה של טבריה בשו"ת מפי אהרן חושן משפט (סימן ד' דכ"ד ע"א). הביא דבריו הגאון המובהק מהרח"ך ז"ל בספרו זכרי כהונה (מערכת פ' כלל כ"ב), ובספרו שו"ת שמחת כהן ח"ו (בכללים בסוף הספר דקמ"א ע"ב אות ל"ד. וכך צריך לתקן ולהוסיף שם. אלא ששם ציין מפי אהרן דס"ט ע"ד. ואין לי הספר לראות ולברר מהו הדף הנכון. ואם גם שניהם טובים ונכונים). ועיין בכותרת לשלחן ערוך אורח חיים סימן קפ"ה שכתב מרן ז"ל "לברך ברכת המזון בקול רם ויתר פרטים בברכת המזון", ולפי האמור שאף מהכותרות שכתב מרן ז"ל יש לנו ללמוד הילכתא גבירתא. יש לומר דהא דכתב מרן ז"ל לברך ברכת המזון בקול רם מלבד מה שכתב שם (בסעיף ג') "יש מי שאומר שבעל הבית עם בניו ואשתו צריך לברך בקול רם כדי שיצאו בברכתו", עוד נתכוון מרן ז"ל לרמוז ולכלול דברי האחרונים ז"ל שלעולם נכון לברך בקול רם עיין משנה ברורה (שם סק"ג). ולכן סתם בכותרת ולא פירש לברך ברכת המזון בקול רם כשמוציא אחרים. כדרך שפירט לך במקומות אחרים ודו"ק. איברא דמצאתי לגאון המובהק מהר"ח סתהון ז"ל בספרו היקר ארץ חיים על שלחן ערוך אורח חיים (סימן תר"ה סעיף א' דמ"ב סע"ב) שכתב שם "כתב בשו"ת שמש צדקה חאו"ח (סימן כ"ג) משם הרב החסיד מהר"ש אבוהב ז"ל שקבלה היתה בידו דמה שכתוב בשלחן ערוך דפוס ישן במפתחות הסימנים על סימן זה (סימן תר"ה בענין מנהג הכפרות שהוא מנהג ש...) הוא מדברי מסדרי הסימנים והמפתחות [ולא ממרן ז"ל יצא] ע"ש. ולפי מה שהבאנו לעיל נראה יותר שאכן ממרן ז"ל יצאה הכותרת דסימן תר"ה. ובדוחק יש לומר שאף מהר"ש אבוהב ז"ל נמי סבר כש"ך ודעימיה דבעלמא כל כותרות הסימנים ממרן ז"ל יצאו. ורק פה שינו מסדרי הסימנים וצ"ע.

(סימן קי"ד) שאדרכה נהפוך הוא, ושרוב הראשונים סוברים בדברי מרן ז"ל, שכן סוכר רש"י, והאור זרוע, והרא"ה, ותלמיד הרמב"ן, והרב המאירי, ורבינו ירוחם, ובעל האגודה, ומהרי"א טירנא, ועוד, והאריך בזה ע"ש. וזה בבחינת כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא, ודוק היטב. [ולפיכך מה שבספר ספיקות מלכים (דק"ו ע"ב) מביא נדון זה בתור משל נגד מרן השלחן ערוך שאין איתנו יודע מה היא דעה יחידית ומה הם רוב הפוסקים, הנה כשל עוזר ונפל עוזר וכמ"ש בברור הלכה (שם דנ"ז סע"ב). גם צריך אתה לדקדק בלשון הגאון תשורת שי ז"ל שאחר שכתב שרוב הראשונים (לפי דעתו) דלא כמרן ז"ל סיים "ואפשר אם היה הבית יוסף רואה אותם היה פוסק כמותם", הרי דכולי האי ואולי, ובלשון ספק אמרה שלשון אפשר לשון ספק הוא וכמפורסם, וכמ"ש מהרמ"ך ז"ל בהלכה למשה (מערכת א' כלל ז') משם הגחיד"א ז"ל בברכי יוסף יו"ד (ר"ס רמ"ה, כך צריך להשלים שם. וצ"ע במ"ש שם מערכת ח' סוף אות ז'). וכדכתיבנא נמי אנא בס"ד בארוכה לעיל סימן י"ז הערה א' שלשון אפשר לשון ספק הוא עש"ב ודו"ק].

והגאון בעל אבני נזר ז"ל בתשובותיו (אבן העזר סימן ר"ו אות ל"ח) כתב "ואפשר אילו הרמ"א ז"ל היה רואה דברי הרב המאירי לא היה פוסק כרשב"ש, שהרי הרב המאירי נתפשט [רק] בזמניו זה, ובכללי ההוראה [קיימא לן] דכשנמצא בספר קדמון שהאחרונים לא ראו אותו, הלכה כקדמון, מיהו צ"ע אם אמרינן כהאי גוונא גבי שלחן ערוך" עכת"ד וע"ש. והיינו מטעמא דכתיבנא. ודו"ק. והגאון המובהק בהוראה בעל גדולי הקדש שעל ספר דעת קדושים כתב (בסימן רע"ו אות ל') "ומה שהביא שהבית יוסף ורמ"א לא ידעו שהרדב"ז בן דורו דר"י אסכנדר ז"ל וחלק עליו וכו', ודבריו למה, נגד בעלי השלחן ערוך אשר קבלנו עלינו לנהוג כמותם במה שיש מחלוקת הפוסקים, ואם נזוז מדבריהם ניתן תורת כ"א אחד ואחד בידו, וכמה פעמים נמצא בשו"ת הרדב"ז ז"ל שפסק כדעה שנדחתה בשלחן ערוך והאחרונים" ע"ש.

ובהיותי כזה ראיתי לגאון ירושלים הרב החסיד מהר"א עזריאל ז"ל בשו"ת כפי אהרן ח"א (חושן משפט סימן ה' דקי"ח ע"א) שכתב "נמצינו למדים דהרא"ש והטור והנמוקי יוסף והתשב"ץ כולם פה אחד סברי בדעת הרמב"ם דממי שירצה יגבה, וכן הסכימו רבינו ישעיה והרא"ש והטור, ואם כן שפיר מצינן למימר דהאף אמנם מרן הבית יוסף פסק כבעל העיטור והראב"ה וכ"כ בשלחנו הטהור, מ"מ מרגלא בפומייהו דרבנן פוסקים ראשונים ואחרונים לומר דאילו היה רואה פוסק פלוני דברי פוסקים פלוני ופלוני

שקדמהו שלא כתבו כדבריו היה חוזר בו, ואם כן אף אנן נמי נימא דאילו מרן הבית יוסף ז"ל היה רואה דברי הנמוקי יוסף והתשב"ץ. שהבינו בדעת הרמב"ם כדעת הטור וגם מפורש בדברי התשב"ץ שאף הרא"ש הכין כן בדעת הרמב"ם, וגם כי הנמוקי יוסף כתב שכן דעת הרי"ף, ונמצא לפי זה ששלושת עמודי ההוראה אשר דרכו של מרן ז"ל בכל המקומות לסמוך שתי ידייו עליהן ולפסוק הלכה כמותן קיימי בשיטה אחת, ואין לנו אלא דעת הרמב"ן והרשב"א שכתבו בדעת הרמב"ם שדעתו כבעל העיטור, וכנגדן הרא"ש והטור והנמוקי יוסף והתשב"ץ הבינו בדעת הרמב"ם בהפך, פשיטא דאליהן שומעין. אלא דכד דייקנין שפיר כל זה אינו מעלה ארוכה ומרפא, דמה שכתבנו דאילו היה רואה מרן ז"ל דברי הנמוקי יוסף והתשב"ץ היה פוסק כרא"ש, אינו הכרח גמור, דאכתי איכא למימר דאפילו שהיה רואה דבריהם לא היה חייש להו אחרי שהרמב"ן והרשב"א כתבו בהיפך בדעת הרמב"ם ולהם שומעין שהם היו בקיאים בדברי הרמב"ם יותר וכידוע עכת"ד וע"ש. הרי שאינו כלל פשוט כמו שחשבו כמה, וחילוקים וגדרים נאמרו בו וגם הגר"י ידיד הלוי ז"ל עם שהוא מכת הסוברים שאמרינן שאילו מרן ז"ל היה רואה לדברי הראשונים היה חוזר בו, וכמפורש לו בשו"ת שארית יוסף ח"ג (חושן משפט סימן א' דף קצ"א) ובשו"ת ימי יוסף בתרא (יורה דעה סימן ח', דף קל"ד קל"ו וקל"ז, ועיין שם דף ת"ה), מכל מקום אף הוא הטיל מגבלות בכלל זה, וכתב בשו"ת ימי יוסף בתרא (חושן משפט סימן י"ז דף שט"ו) שאם מרן ז"ל פסק כהרמב"ם לא היה הדר ביה אם היה מוצא לגאונים שאינן סוברים כן, וכן אם שנים מעמודי ההוראה מסכימים לדעה אחת הוה מרן פוסק כמותם ולא היה חוזר מסברתו אפילו נגד רבים וגדולים החולקים עליהם ע"ש. (וע"ע שם דף שי"ח ושי"ט וש"כ) ע"ש. וע"ע בטהרת המים (מערכת פ' אות קפ"ה) שכתב "אם בשלחן ערוך פסק דין, ומצינו איזה פוסקים ראשונים דפליגי על זה ולא הביאם בספרו בית יוסף אפילו הכי לאחרים יש להורות כפסק מרן ז"ל שקבלנו הוראותיו אלא דהרוצה להחמיר [על עצמו] תבוא עליו ברכה כ"כ בכנסת הגדולה (יורה דעה סימן קי"ב הגב"י אות ל"ו) ועע"ש ודוק היטב. הרי שאף לסוברים שאכן אם מרן ז"ל היה רואה דברי הראשונים היה חוזר בו, (ולא כדכתיבנא אנא), מכל מקום אינו כלל פשוט ויש בו כמה וכמה תנאים ומגבלות וכמשנ"ת.

איברא שבעניותי יש לי לדון עלה ממקום אחר ולומר דגבי מרן ז"ל לא שייך למימר הכי שאם היה רואה דברי הראשונים שקדמוהו היה חוזר בו, זולת מהטעמים שביארנו לעיל, והוא דהנה כל האי כללא

דאילו בתראה הוה רואה לראשונים הוה הדר ביה, דאכן הוא ז"ל ראה אף ראם. צרף לכך שמרן ז"ל בנה ספר השלחן ערוך על פי תלת עמודי ההוראה הרי"ף הרמב"ם והרא"ש זכרונם לברכה, וכדכתב מרן ז"ל בהקדמתו לספר בית יוסף, וע"ע לגחיד"א ז"ל בברכי יוסף חו"מ (סימן כ"ה אות כ"ט) ובשם הגדולים (ערך בית יוסף) וחקרי לב או"ח (ס"ס צ"ו), והרי הרי"ף והרמב"ם ז"ל ראו דברי כל רבותינו שקדמום, וכדכתב הרדכ"ז ז"ל בתשובותיו (סימן אלפים רס"ה) "קבלה בידנו שהרי"ף והרמב"ם ראו כל דברי הראשונים" ע"ש, אשר על כן כשפסק מרן ז"ל כהגי תלת עמודי ההוראה נכללו בזה נמי דיעות כל שאר הראשונים, ותו לא שייך למימר אילו היה מרן ז"ל רואה להם היה חוזר בו, ואדרבה יש מקום לומר שאם מצאנו דיעות ראשונים שלא הובאו ברי"ף ברמב"ם וברא"ש שמענין מיהא דלא סבירא להו כוותיהו, וכדכתב הרדכ"ז (שם) "הרי"ף והרמב"ם ראו כל דברי הראשונים וכל שכן דברי בעל הלכות גדולות שהוא מהמפורסמים וכיון שלא כתבו דבריו משמע דלא מוזרים כוותיהו", וכ"כ בשו"ת הריב"ש (סימן ק"ו) "הרי"ף והרמב"ם לא הזכירו כלל תקנת שום גאון כנראה שלא חשו לדברי אותו גאונים". ומהרש"ל ז"ל בים של שלמה חולין (פ"ו ס"ס י"ז) כתב "אם היה ממש בדברי הגאונים אי אפשר שלא הביאום הרי"ף והרמב"ם" ע"ש והובא בט"ז יו"ד (סימן כ"ח סקט"ו) ע"ש. ופשוט דהוא הדין נמי לרא"ש ז"ל, ובשו"ת בני משה (שלטון סימן ל"ד) כתב אחר שהרא"ש גריר בתר התוספות וכאן לא הביאם שמע מינה דלא סובר כוותיהו והובא בשו"ת ימי יוסף בתרא חאה"ע (סימן ט') ע"ש, ומינה נמי לדברי שאר הראשונים, שאם לא הזכירם הרא"ש ז"ל שמע מינה שלא חש להם, וכנ"ל גבי הרי"ף והרמב"ם ודו"ק.

ולפיכך גבי מרן ז"ל שייסד חיבורו השלחן ערוך על דעות שלשה עמודי ההוראה הרי"ף והרמב"ם והרא"ש שסילתו וכיררו כל דברי התלמוד והראשונים וכנ"ל, תו לא שייך למימר דאילו היה רואה דברי ראשון שלא כתב כוותיה היה חוזר בו וכמשנ"ת. [וזה ביאור דברי הגר"י ידיד ז"ל דלעיל (ד"ה ובהיותי) שאם מרן פסק כתרי מגו תלת עמודי ההוראה לא היה חוזר בו והבן. ועיין בהלכה למשה (מערכת ב' אות ג') ודוק היטב].

ומצאתי שכבר כתב כיוצא בזה הגר"א עזריאל ז"ל בשו"ת כפי אהרן ח"א (אכן העזר סימן י"ג דצ"ד רע"ג) תו לשון קדשו "כמה פעמים על מדוכה זו ישבנו עם עמיתנו הרב הפוסק [הגר"מ פרדו] יצ"ו, והעלינו ב' אין לזוז מקבלת מרן ז"ל אף אם המצא

דאילו בתראה הוה רואה לראשונים הוה הדר ביה, מיוסד על הענין שספרי הראשונים לא היו מצויים ביד הפוסק האחרון. עיין היטב לאבי כלל זה ומייסדו רבינו מהרי"ק ז"ל בתשובותיו (שורש צ"ד דנ"א רע"ב) שכתב "אמת הוא כי כאשר ימצאו דברי גאונים קדמונים כתובים על ספר ידוע ומפורסם, והפוסקים האחרונים יפסקו בהפך דבריהם ודאי יש ללכת אחת הפוסקים האחרונים וכו', ודוקא היכא שדברי הראשונים כתובים על ספר ידוע ומפורסם אבל מה שנמצא כתוב בתשובת גאון ולא עלה זכרנו על ספר ידוע אפילו אם ימצא פוסק אחרון שיפסוק בהפך מהגאון הקודם לו, איכא למימר דילמא לא שמיע ליה לאותו פוסק האחרון ואי שמע ליה הוה הדר ביה". והובא בהגהת רמ"א ז"ל בשלחן ערוך חושן משפט (סימן כ"ה סעיף ב') ע"ש. אבל תמה אני אם גבי מרן ז"ל שייך למימר הכי, אחר שכמעט כל ספרי רבותינו הראשונים המפורסמים היו תחת ידו, וכדכתב הגחיד"א ז"ל בברכי יוסף (אורח חיים סימן קנ"ח אות ג' ד"ה אבל) "מרן אתו ספרן של צדיקים והמה בכתובים בכתב יד", ובמחזיק ברכה (יורה דעה סימן פ"ז אות ח' סד"ה הדרן) כתב הגחיד"א ז"ל "זה מפורסם דאשתכחו באמתחיה דמרן ז"ל רוב ספרי הראשונים כתב יד כידוע", וכ"כ עוד הגחיד"א ז"ל בשו"ת יוסף אומץ (סימן ב' ד"ה והנה) ובספרו שם הגדולים (ערך רבי צדקיה וערך רש"י ד"ה איברא) ע"ש. ופשיטא שמרן ז"ל כשעה שערך וכתב דבריו חיפש ובירר בכל דברי הראשונים שהיו אצלו, והגר"י ידיד הלוי ז"ל בשו"ת ימי יוסף בתרא (חושן משפט סימן י"ז דף שט"ז) כתב "איך נוכל להאמין ולומר שמרן ז"ל כותב ולא יראה דברי הרא"ש שהוא אחד מעמודי ההוראה, דאפילו בסתם חכם ופוסק ודאי פותח ורואה מה שכתב הרא"ש וכל שכן גדול אדונינו מרן ז"ל שכל דברי התלמוד והפוסקים הראשונים, כהרא"ש, כמאן דמנחיה ליה בכיפתיה, ועיין בספר נר מצוה (כללי הפ' אות קצ"ד) שכתב "פוסק שהיה בידו ספר של ראשון אין לוטר שלא ראה דבריו, ומכל שכן מרן" וכו' ע"ש. ועוד שם בימי יוסף בתרא (יורה דעה סימן ח' דף קל"ה). כתב "בוודאי מרן ז"ל נהירין ליה דברי התלמוד וכל הפוסקים הראשונים כמאן דמנחן ליה בכיפתיה דמי" ע"ש, והגאון מיאסי בשו"ת תועפות ראם (אורח חיים סימן ל"ב רי"ז ע"ג) כתב "ואני תמה על הט"ז שמי כמוהו מפלס מעגלי נתיבותיו בדרך הישר, והוא ידע את מרן הבית יוסף אשר אין דוגמתו וכל התלמוד והפוסקים לוטה בעין שכל"ו וכו' ע"ש, ועיין גם בדברי הגאון מקרלין ז"ל שהבאתי בריש דברינו כאן, ומה לנו להאריך במפורסמות, ולפי זה בוודאי מרן ז"ל כל רז לא אניס ליה ולא שייך

בסכרת הרי"ף והרמב"ם, למה לא הזכיר מרן ז"ל לרבינו יצחק בר יהודה, ולרבו של הסמ"ג, ולסמ"ג ורבותינו הגאונים, וכן דעת ראבי"ה ורבינו יחיאל ורבינו תם" ע"ש בכנסת הגדולה, ואני אומר דמשום דלמרן ז"ל לאו רבותא למיחשב גברי להכי לא חש להזכירם, ותרי מינייהו נקט, ונוסף על הגדולים שהזכירו מרן והרב כנסת הגדולה הא איכא רשב"ם ורבינו ישעיה הראשון ורבינו יהודה מפאריז ורבינו יהונתן הכהן, עין רואה כמה וכמה רבונותא קיימי כהרי"ף והרמב"ם וכמו שפסק מרן ז"ל, עכ"ד הגחיד"א ז"ל, הרי לנו שכן מנהג מרן ז"ל ואף שידע משאר שיטות הראשונים לא הזכיר אלא תרי מינייהו כי תנא לאו כרוכלא ולא רבותא למיחשב גברי, ולפיכך בטלה הקושיא אם מרן ז"ל ראה לכל דברי הראשונים מדוע אינו מזכירם, וכמשנ"ת בס"ד. והגר"א הכהן ז"ל משאלוניקי כתב בספרו טהרת המים (מערכת פ' כללי הפוסקים אות ט') "מרן הבית יוסף לפעמים אינו מביא כל סברות הפוסקים דשוו דעתם על פי רוב, כגון אם מביא סברת התוספות אינו צריך שייבא סברת הרא"ש וסמ"ג וכיוצא דסתמו כפירושו כיון דעל פי רוב דעתם שוה. כ"כ הבית יוסף בהקדמתו לספרו, ועיין בספרי יקח נא (סימן שט"ו סק"א)" עכ"ל. ואין ספור זה תחת ידי, ונתבאר הדבר במקום אחר בס"ד.

ובמקום אחר באנו בס"ד בארוכה על כל נעלם בכלל זה, ונתבארו הדברים היטב, שאף שיש חולקים מכל מקום אינו פשוט כלל, ולדידן קבלת מרן ז"ל עיקר וכנ"ל, וזה מה שראינו לנכון לבאר כאן בקצרה. ועיין לגרמ"ז מאזוז ז"ל בשו"ת ויאמר משה (חושן משפט סימן ג') ושו"ת ויען משה (חושן משפט דל"א ע"ב ודל"ב סע"א) וכתשובתו שבשו"ת שואל ונשאל ח"ה (סימן קמ"א), ושו"ת שואל ונשאל ח"ב (חושן משפט סימן י"ז) וח"ג (סימן תע"ב דקל"ה רע"א), ועוד חזון למועד בעזר ה' וישועתו.

ואחתום מאמרי זה בהבאת דברות המלאך המגיד הדובר אל מרן ז"ל "והלא לך למינדע דקב"ה וכל בני מתיבתא עילאה משדרין לך שלם, נביאי מהימני, תנאי, אמוראי, רבנן סבוראי, גאונים, פסקנים כולו מברכי יתך כד את עסיק במיליהון ומכרין יתהון, כמה עלמין מזדעזעין לקול נעימו דהנהו ברכאן, שאלין ואמרין מאי האי, משיבין ואמרין האי הוא ריש מתיבתא רבא דארץ ישראל, פסקנא רבא דארץ ישראל, מחברא רבא דארץ ישראל, יוסף המכונה קארו, דמלך מלכי המלכים חפץ ביקרו, כולו מתיבין ואמרין בריך יהא למארי עלמא, וכדאיתא בספר מגיד מישרים (פרשת ואתחנן דקכ"ח רע"ב). זיע"א.

ימצא איזה פוסקים מגדולי הראשונים אשר נגלו לנו אחרי זמנו של מרנא הקדוש ד"ל, ולא נאמר אילו היה רואה מרן ז"ל דברי הראשונים אלו היה חוזר בו, אף כי התופסים דגל הקים לי [נגד מרן ז"ל] משתמשים הרבה בכלל זה, מכל מקום לנו שקבלנו הוראות מרן ז"ל לא יועיל זה, והטעם כי לפני גדולי האחרונים כגון המ"ח והר"ן והריטב"א וזולתם היו גלויים כל דברי הראשונים ז"ל, וכן דברי הגאונים היו גלויים לפני הרי"ף והרמב"ם, ומדלא הזכירו דבריהם אלמא לא שמיע להו או פירוש אחרינא או גירסה אחרת היתה להם בדבריהם, ואם כן די כמה שראו עיני קדשו של מרן ז"ל ואין לזוז מדבריו" עכ"ל. ודפח"ח. [ורמו לדבריו אלו הגר"א מני ז"ל בזכרונות אליהו חושן משפט מערכת מ' אות ת"מ ע"ש, ומ"ש הכפי אהרן כגון המ"ח, לא ידעתי למי נתכווין ואוצ"ל המ"מ. ובדברי הגר"מ פרדו ז"ל מצאתי סתירות לכאורה, ועיין בספרו שמו משה (סימן י"ב) והובא בשדי חמד (מערכת מ' כלל קמ"א סקכ"ד) וכן עיין בתשובתו שבשו"ת שערי רחמים ח"א (אבן העזר סימן י"ג) והובא בארץ חיים בכללים (כלל ד') ואכמ"ל, ובסימן הקודם העלנו והראנו דאין לומר קים לי כנגד מרן ז"ל, ולפי זה אף אין לומר דאילו היה מרן רואה דברי ראשונים שקדמוהו היה חוזר בו וכמ"ש כאן הגר"א עזריאל ז"ל].

הרי לנו כדכתיבנא בס"ד, שלא שייך לומר גבי מרן ז"ל שאילו היה רואה דברי הראשונים היה חוזר בו, שלגבי מרן ז"ל לא נאמר כלל זה, מכמה טעמים רבים וטובים וכנ"ל.

וכי תימא דאי הכי דמרן ז"ל ראה לכל דברי הראשונים ז"ל, אמאי לא הביאם בספרו הגדול בית יוסף, ומהא שמע מינה דלא ראם. תשובתך כצדך, דאטו מרן ז"ל כרוכלא ליתני וליזיל. ואביא לך דוגמא אחת, דעיין למרן בבית יוסף (יורה דעה סימן נ"ה) שפסק "ולענין הלכה כיון שהרי"ף והרמב"ם מסכימים לדעה אחת וגם ריב"א והרמב"ן סוברים כמותם הכי נקטינן". ע"ש. והרשד"ם כתב עלה "ולענ"ד עתיד ליתן את הדין מי שמורה להתיר [כפסק מרן], כי האוסרים רבים וגדולים, התוספות ורבינו יונה והרשב"א, ועוד שכתב הטור שכאשכנזי נהגים כרש"י, ובספרד ודאי נגדרו אחרי הרא"ש שהסכים עם רש"י, ואם כן ודאי שמי שמיקל בכך אינו אלא מן המתמיהין", והביא דבריו גאון עוזינו הרב חיד"א ז"ל בספרו מחזיק ברכה (שם אות ד'), וכתב עלה "וכמדומה דחרה אפו של מהרשד"ם ואורייתיה מרתחא ליה על כי ראה פסק מרן בבית יוסף, ואמרתי אציגה נא דעות המתירין שמרן לא חש להזכירם ותנא לא כרוכלא, ובכנסת הגדולה כתב על דברי מרן ז"ל "אי רבותא למחשב גברי רברבי דקיימי

ויהי רצון שזכות מרן הקדוש ז"ל דבשבחיה קא עסקינן הכא תעמוד לנו להתברך בכט"ס, ויהא שבתנו בבית ה' כל ימי חיינו ושללא תמוש התורה מפינו ומפי זרעינו ומפי זרע זרעינו עד עולם אמן.

★

עוד ראיתי לנכון לקבוע כאן הערה אחת חשובה ונצרכת לכל הוגי ולומדי השלחן ערוך, ורמזותי לה לעיל (סד"ה והנה במה).

כתב הרה"ג מהר"ש איש ליפשיץ ז"ל בספרו האשל (מערכת ב' אות ל"ד ומערכת ס' אות ד') ומעולם היה תמוה לי על כפל הלשון של מרן המחבר שכפל דבריו בשלחן ערוך יורה דעה סימן צ"א סעיף ה' ושם סימן פ"ז סעיף, וכמעט היא תמיה קיימת וכו', ועיין מה שכתב ליישב, (והובא לעיל בגוף מאמרינו), וכן עיין למר בריה בספר ילקוט אברהם יורה דעה (סימן צ"א אות כ"ד). ע"ש. (והרבה יש לעמוד על דבריו).

ומצאתי לו חבירים בזה שתמהו על שמרן ז"ל כפל וכתב בשלחנו הטהור דין אחד פעמיים, וזו לשון הגר"ח פאלאג'י ז"ל בספרו רוח חיים אורח חיים (סימן קפ"ד סעיף ג') "לא ידעתי על מה חזר מרן ז"ל לכתב פה אחר דלשון זה כבר כתב לעיל בסימן קצ"ח סעיף ה' והוא כפל הדברים ללא צורך ח"ו, וגם ברוח חיים יורה דעה (סימן רפ"ד אות י"ב) כתב "חזות קשה הוגד לי בסימן זה דכתב מרן ענין השרטוט למה איכפ"ל תנא לעיל סימן ער"א סעיף ה'" וכו', וכן מר בריה הגר"צ פאלאג'י ז"ל ביפה ללב אורח חיים ח"א (סימן קי"א אות ד') תמה ולא ידע מדוע מרן ז"ל כתב וכפל בסימן קכ"ג סעיף ו', מה שכבר כתב בסימן קי"א סעיף ב' ע"ש, וע"ע לו ביפה ללב (סימן קכ"ג אות ח') ע"ש. וכיוצא בזה ראיתי שהעירו בעולת שבת (סימן ד"ש אות ח' וסימן תר"צ אות ב') ומגן אברהם (סימן תר"צ סק"ח) ואליה רבה (סימן רצ"ז אות ג') ובפרי מגדים

(סימן תמ"ב אשל אברהם סק"ג) ע"ש. וע"ע לגר"י עייאש ז"ל בספר שבט יהודה יו"ד (סימן שמ"א סוף דין א' ד"ה הגה וי"א דשע"ו ע"ב) ובספר מגיני חיים (סימן תמ"ב דף קנ"ה) ע"ש. נורשום אצלי לעיין גם בספר מעשה אליהו לגר"א מני ז"ל (סימן ר"ט) וכעת לא מצאתי שם.

ובמחכת"ה האי קושיא לא קשיא כלל, שכן דרך מרן ז"ל לחזור ולהכפיל הדינים במקומות הרבה, ואשכחנא שמרן ז"ל אפילו באותו הפימן עצמו כופל וכותב דין אחד פעמיים וכמ"ש במאמר מרדכי (סימן תר"צ סק"ד) והביאו מו"ז הגאון ז"ל בכף החיים (שם אות מ"ג) וע"ע בזה בשו"ת רבבות אפרים ח"א (סימן תנ"א) ע"ש. וזו לשון קדשו של מו"ז הגאון ז"ל בכף החיים (סימן צ"ה אות י"ז) "עיין נזה שלום (אות ד') שכתב שדין זה כפול הוא, וכתבו מרן גם לקמן סימן קכ"ה סעיף ב', ולא ידעתי למה, ואין מי שהרגיש בזה עכ"ל. ולי נראה דאין כאן קושיא כלל כי כן דרך מרן ז"ל לחזור ולכפול הדינים במקומות הנצרכים דסימן כ"ד סעיף ח' וסימן כ"ח סעיף א' חזר וכתבם בסימן ס"א סעיף כ"ה, וכן סימן ס"ה סעיף א' חזר וכפלו בסימן ע"ח, וכן סימן צ' סעיף י"ג חזר וכפלו בסימן קנ"א סעיף ז', וכן ס"ס צ"ב סעיף יו"ד, חזר וכפלו ביורה דעה סימן רמ"ט סעיף י"ד, וכן סימן קי"א סעיף ב' חזר וכתבו בסימן קכ"ג ס"ו, וכאלה רבות, וגם במשניות ובגמרא יש הלכות כפולות ואין צריך לעדיות, עכ"ל"ק של מו"ז ז"ל, וע"ע מה שכתב בזה מו"ז הגז"ל בכף החיים סימן ד"ש אות י"ח, ובסימן שכ"ח אות רל"ט, וע"ש בבאר הגולה ובמשנה ברורה ס"ק קל"ב, ודו"ק, ועיין היטב בכף החיים סימן רצ"ז אות ט"ו והבן (ה).

ואני עני נכדו אבוא להוסיף ולהשלים הדברים, וכתחילה נאמר שמצאתי שמרן ז"ל כתב

(ה) ודע דמו"ז הגז"ל בכף החיים סימן קי"א אות י"א כתב "חזר ואומר ה' שפתי תפתח וכו', וכן כתב לקמן בסימן קכ"ג סעיף ו', ואם יש לדקדק על זה עיין בדברינו לעיל סימן צ"ה אות טו"ב". וברור ופשוט שבא לאפוקי מתמיהת היפה ללב, אבל כמשנתו הנקיה של מו"ז הגז"ל טמן ברמו דבריו, כי כן דרכו הטובה שכשבא לחלוק או להוציא מדברי האחרונים ז"ל ולא סבירא ליה כוונתו, אינו נוקב בשם המפורש אלא כותב בסתם והמבין יבין, ושכיח דעביד כן כשבא לחלוק על מוה"ר רשכבה"ג הגר"ח ז"ל בעל בן איש חי, ואכמ"ל בדוגמאות כי הדברים ידועים להוגים בספר הקדוש כף החיים, וזו אחת ממידותיו התרומיות של זקני הגז"ל וזע"א. וזו לשון קדשו של מו"ז הגז"ל בכף החיים (סימן תקמ"ה אות ע"ט) "ובאתי להעיר כי צריך האדם להזהר ברוחו בכל מה שאפשר שלא לעשות השגות על אחרים, ובפרט אם לא הגיע למדרגה זו, וכבר ידעת אומנם ז"ל בסנהדרין (דף צ"ט) על המלביץ פני חבירו ברבים והמבזה חבירו לפני תלמידיו חכמים והמתכבד בקלון חברו, אלא יש לעשות בחכמה בכל מה שאפשר שהדבר יוכן מאליו, ובפרט אם מכרין לקנטר או להתכבד ח"ו ראו שאני חכם, וכתב בספר, כי בכל זמן שיזכירו הדבר ההוא ענוש יענוש עד עולם כל זמן שהספר קיים, וכבר כתבנו תוכחה על זה במקום אחר (נאמר הנדב עין במצוין בכף החיים סימן תנ"ב אות כ"ה ואכמ"ל). והזהר ברוחך אם בעל נפש אתה, ואף אם אחרים ישיגו עליך בדבר שאינו כן, תשתוק ולא תבייש אחרים כי אחר כך הדבר יוכן מאליו וה' ישלם לך" עכ"ל"ק. ואכמ"ל במה שקבלתי מהוקנים בזה. חכות זקני הגאון הקדוש זצ"ל תעמוד לנו להתברך בכל מילי דמיטב שיהא שכתנו בבית ה' כל ימי חיינו מתוך שלוה ונחת. ושללא תמוש התורה מפינו ומפי זרעינו וזרע זרעינו עד עולם כ"ו אמן.

ועוד יש לי להעיר על הגר"צ פאלאג'י ז"ל שביפה ללב ח"א (סימן קצ"ה אות א') תמה על מרן ז"ל שהשמיט דין אחד, וכתב ולא ידעתי למה השמיטו מרן כאן, ואם משום שכתבו כאבן העזר סימן ס"ב, אכתי קשה מאי שנא מדין נשואין במועד שכתבו פעמיים בסימן תקמ"ו סעיף א' ובאבן העזר ס"ס ס"ד סעיף ד', וכיוצא בזה כמה דינים דוק ותשכח", וכאן אזיל היפה ללב לאידך גיסא שהניח בתימא על שמרן לא כפל דבריו ולא כתבם פעמיים וכדעביד בכמה מקומות אחרים וצ"ע. [עוד מצאתי לו ביפה ללב ח"ג (סימן ר"מ אות ח' דל"ח ע"ג) שכתב שסעיף כ"ג דשם נכפל ביורה דעה סימן של"ד סעיף מ"א, וכאן לא קשיא ליה מדוע מרן ז"ל כפל דבריו באותו חלק של השלחן ערוך שאז צריך טעם מדוע כפל, לבין שאם כפל בשני חלקים בשלחן ערוך דאז אין לתמוה על הכפלות, דמאי שנא, וכן מבואר לעיל שמו"ז הגאון ז"ל בכף החיים (סימן צ"ב) לא שמיע ליה לחלק כהכי, ח"ב].

הארכתי בזה משום התועלת שיש בדבר שידיעת כלל זה, וכיוצא בו, חוסכת לנו תולדות שאינן מוכרחות ופלפולים רבים שאינם נצרכים, וכבר אזהרה שמענו מגאון קסטיליה מהר"צ קנפנטון ז"ל בספרו היקר דרכי התלמוד (דף נ"ט) "ולעולם בכל מפרש או מחבר אשר תעיין בו הוי משתדל לדעת תחילה דרכי המפרש ההוא שמו"ך בדבריו ואחר כך הוי מעיין בו" וכו'. וזה מה שרצינו לבאר בס"ד.

בשלחנו הטהור דין אחד שלש פעמים, עיין אורח חיים סימן קנ"ג סעיף י"ד, ויורה דעה ר"ס ע"ר, וסימן רפ"ב סעיף י"ח, ועיין בזה לגר"כ ז"ל בספרו שמחת כהן ח"ה (ויורה דעה שם דף שפ"ה). וכן סימן ד' סעיף ו' נכפל בסימן ר"מ סעיף י"ז, וסימן ע"ד סעיף ה' נכפל בסימן צ"א סעיף א', וסימן צ"ב סעיף ב' נכפל בסימן רפ"ה סעיף ה', וסימן רי"ז סעיף ב' נכפל בסימן רצ"ז סעיף א', וסימן רמ"ט סעיף ד' נכפל בסימן תקס"ב סעיף ג' וד', וסימן תרצ"ו סעיף ו' נכפל ביורה דעה סימן ת"א סעיף ז'. וגם בשלחן ערוך יורה דעה מצאתי כפליות, שסימן רפ"ב סעיף ח' נכפל באורח חיים סימן ר"מ סעיף ו', וסימן רמ"ב סעיף כ"ז נכפל בסימן שע"ד סעיף י', וסימן שס"ג סעיף א' נכפל בסימן שס"ד סעיף ב', וסימן שע"ה סעיף י"א נכפל בסימן ת"ב סעיף א' ועיין בבאר הגולה בסימן שע"ה ודו"ק. ובאבן העזר סימן ח' סעיף ט' נכפל בסימן ט"ו סעיף י"ח ועיין בביאור הגר"א שם (ס"ק כ"ה), ועוד ועוד, [שוב בא לידי בהשאלה הספר היקר טהרת המים וראיתי שם (מערכת פ' כללי הפוסקים אות קצ"א דנ"א ע"ד) שכתב "השלחן ערוך דרכו לכפול סעיף א' בשני מקומות ואפילו בסימן אחד כופל סעיף אחד, כ"כ מאמר מרדכי (סימן תר"צ סק"ד) ועיין להרב נהם שלום (ס"ס צ"ה)", וכוונתו לתרץ תמיהת הנהם שלום וכפי שכתב זקני הגז"ל לתרץ כן וכנ"ל, והמגיה בטהרת המים שם ציין לעיין בספר שלחן גבוה לאורח חיים (ס"ס צ"ה) ואינו תחת ידי].

תהלת ה' ידבר פי על אשר עזרני ברחמי להדפיס חיבורי זה, ואפיל תחינתי לפני השי"ת שיעזרני הלאה להוציא שאר חרושי תורתי, וימצאו חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם, אמן.

ברוך רחמנא דסייען מריש ועד כען, והוא יעזרנו על דבר כבוד שמו, ויזכנו לשבת בבית ה' כל ימי חיינו אנחנו וכל יוצאי חלצינו, ולעשות רצונו כרצונו, וידבק לבבנו במצותיו ויאיר עינינו בתורתו הקדושה תורת חיים.